

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-ovo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 5.

V Ljubljani, 1. marcija 1884. l.

XXIV. leto.

Učitelj naj ne bode samo učitelj, ampak tudi vzgojitelj.

Vzgoja človekova nam dela pogosto velike težave in britkosti. Temu se pa ni čuditi; saj se tudi naj spretnejšim vzgojiteljem ni nikdar bolje godilo. Konfucij, slavni vzgojitelj starega veka, je rekel na zadnjo uro: „Ni se mi posrečilo“. Tudi dandanes ne pade vsaki nauk na plodovita tla; a kljubu temu ne smemo obupati, temveč delati vztrajno za vzvišeno stvar, za katero nas je odločil modri stvarnik. Neka bojazen res prešine vzgojitelja, če resno misli na težavno delo, katero mu je naloženo. Gotovo pa je, če hočemo kaj dobrega sadú imeti, moramo temeljito vzgojevati, a ne površno ravnati. Vzgojitelj v šoli mora se združevati z domačo hišo in svojega gojenca pred vsem dobro poznati.

Če v družini ne vlada in ne vzgoja razum, potem gotovo ne dospemo do razumne vkupnosti. S samo pametjo brez razuma ne moremo doseči pravega soglasja. Zarad tega bi ne smel ustanovljati družine nihče, kdor ni razumen. To je pravi pomen naredbe, katera ukazuje, da se smejo le samostalni ljudje možiti in ženiti. Prava samostalnost pa ni samo financijelna neodvisnost, tudi ne zdravje, ampak razum, to je, da ima človek resno in trdno voljo, človeka vzgojevati. Opazujmo družino, v kateri ne vlada in ne vzgoja razum, vendar pa pamet. Gospodar in gospodinja sta pametna in imata tudi trdno voljo, pametno vzgojevati svoje otroke. Bog jima je dal dvoje otrok, sinka in hčerko. Obadva kažeta, da ne bodeta neumna. Stariši, sevéda, jih vedno také vzgojajo, kakor sami ravnajo. Dečku vedno pridigujejo: „ti moreš postati dober gospodar“, in deklici pa: „ti moreš biti dobra gospodinja“. To so res lepe besede, pa zelo pomenljive; kajti kmalo se prikažejo v obeh dveh nevarne korenike sebičnosti in samogoltnosti. Otroka postaneta najpoprej drug proti drugemu nezaupljiva in na zadnje pa tudi še celó do starišev. Deček pričnè premišljevati in računiti, koliko stane hrana in obleka njegove sestre in koliko bode on zató manj premoženja imel. Ravno také misli pa sestra o bratu. Ona misli na doto. Obadva pa mislita o stariših, če ni to ali ono nepotrebno pri hiši, ter računita, koliko bi utegnila radi te ali one stvari lahko več dote imeti. Na zvonaj pa delujejo vsi štirje vkupno, ter uporabljajo druge ljudi kot sredstva, da se njihovo premoženje vekša, ali po domače rečeno: vsi štirje vkupno ljudi odirajo. Človeka strese mraz, če pomisli, da bi moral dalj časa v taki družini bivati. Govori se vedno o pridobitvi denarja, o štedljivosti, o kupčiji, o dedščini i. t. d. Manj razumne ljudi hvalijo, a druge grajajo. Čim bolje se jim mošnje z denarjem polnijo, tem boljše se jim pa srce krči. Čim boljše se pamet bistri, tem boljše se pa razum, kolikor

ga še imajo, izpodriva, in ona vez, katera veže družino k edinosti, je vedno tanjša — da se nazadnje utrga.

Ako se sin oženi s ženo njemu enakih misli, potem se ponavlja stara pesem. Ako vzame ženo, katera ima razum in občutno srce, pa manj bistro pamet, kakor on, potem postane ona prava mučenka njenega srca in razuma. Če pa vzame on kako nespametno ženo — kar se prav lahko zgodi, če ima denar — potem postane ona prava sužnja. Lehko si mislimo, kako taki stariši otroke vzgojajo.

Kaj se bode pa zgodilo s hčerjo omenjene družine? Ako vzame razumnega in pametnega moža, bode skušal on njo tudi razumno narediti, pa ne bode se mu posrečilo. Sebičnost je že pregloboko pognala svoje korenike. Zložnost se večkrat moti in pri vzgoji otrok ima on velike težave. Kmalo je on največji trpin in borivec.

Ako pa vzame hči moža njej enakih misli, no potem se ponavlja življenje očetove hiše, k čemur se še večkrat pridruži, da družini druga proti drugi postanete mrzli in nezaupljivi.

Ako pa vzame dekle nerazumnega, neumnega in zraven še slabotnega moža, potem postane on brez dvombe suženj — škrpeteljček — svoje žene.

Kakšna je potem vzgoja otrok, se lahko vidi. — Na materino ljubezen tudi ne smemo dosti računati. Ta je tudi le sama sebičnost. Mati hoče v otrocih sama sebe videti. Ona vedno deluje na to, da imajo otroci iste lastnosti, kakoršne ima ona.

Taka družina ne zmanjšuje splošnih bolesi prav nič, ampak jih še celó povekša. V družini mora torej razum vladati in vzgojevati. Če pa v družini razuma manjka, naj šola na otroke razumno vpliva, ter naj si prizadeva, da v družini primanjkljivi razum nadomesti. Ljudski učitelj naj v takih slučajih pokaže, da ni le učitelj, ampak tudi vzgojitelj.

J. Dimnik.

Ženska vzgoja.

(Spisuje **Jos. Ciperle.**)

25.

„Dni mojih lepša polovica kmalo,
Mladosti léta, kmalo ste minúle!“
Proširen.

Nečem razpravljati dalje onih tako imenovanih skrivnih grehov. Omenim le še enkrat, da so dandanes močno razširjeni ne le mej dečki, ampak tudi mej deklicami. Pazite stariši tedaj na svoje otroke vestno; bodite jim angelji varhi; in ako zapazite kaj naopacnega, posvetujte se s kom pametnejšim, ter skušajte potem z vsemi svojimi močmi odpraviti to hudo spačenost.

Dalje bi vam svetoval, da tudi pazite, da se otroci vendar enkrat začno pametnejše igrati, kakor se igrajo zdaj. — Odpusti mi, dragi bralec, ako zapustim za kratek čas svoj predmet o ženski vzgoji, ter izpregovorim nekoliko od svoje lastne mladosti, o igrah in zabavah in o tovariših. Bojim se, da sem bil jaz in moji vrstniki zadnji, ki smo se še igrali, kakor se spodobi dečkom. Res je, da smo dostikrat malo preveč zdvijali, ali komu je škodilo to? Nam ne, kajti igre so nam okrepcale naše telo. In drugim ljudem tudi ni škodilo, kajti imeli smo dosti opraviti sami s seboj, zato nismo delali odraščencem preveč preglavice. Zagotovim vas, da so se odraščenci celó premnogokrat kaj dobro zabavali pri naših igrah.

Ne umem, kako je to, da takó propadajo igre pri mladini. Igre, koje smo igrali mi, učili so nas stareji dečki, in mi smo učili zopet mlajše. Bog zna, v katerem stoletju je živel oni vrli dečko, ki jih je izumil. Škoda, da nam zgodovina ne pové njegovega

imena! Zakaj vemo, kdo je izumil telegraf? Za igrajočo mladino je gotovo važnejša njega iznajdba, nego telegraf. Čemu je mladini telegraf? Nje urne nožice so tudi telegraf. — Toda zdaj je tako, mladina je pozabila mnogo iger. Mogoče tudi, da so bili oni, katerim smo mi izročili igre, tako slabi učitelji, da niso skrbeli, da jih dostojno izročé mlajšim.

Pač se dan danes mnogo piše o igrah. Cele knjige se tiskajo, v katerih je popisano brez števila iger. Ali kdo jih bere? Ali menite, da se bode mladina trudila in se jih učila iz bukev. Slab deček bi bil ta, ki se iz bukev uči igrati. V mojem času bi se mu bili smejali. Mi nismo poznali teorije. Stopili smo kar skupaj, ter smo igrali. Naopake smo iztrebili kar sproti mej igranjem. Ako v prvič ni šlo dobro, šlo je v drugič izvrstno. — Tudi ni dobro, ako se odraščenci mešajo mej igrajoče otroke z namenom, da bi jih poučevali, kako se igra ta ali ona igra. Odrašenemu človeku ne zaupa toliko otrok, kakor svojemu vrstniku. Zato tudi nimajo nikacega uspeha tako imenovane telovadne igre; pač k večjemu pokazé otrokom druge igre; kajti, ako naj se igra otrok zadovoljno in z veseljem, ne sme imeti nikacega nadzornika: igra naj le s svojimi vrstniki.

Kako smo se tedaj igrali takrat, ko smo bili še mladi dečki? Kako se igrajo otroci zdaj, tega ne bodem ponavljal. — Bilo je, recimo, po zimi. Mrzel veter je bril zunaj, gosto je padal sneg z oblakov. Žalosten dan, kaj ne, dragi moji zdanji otročiči? Kaj nam je bilo storiti? Kaj bi bilo neki pametnejše, kakor zlesti za peč, ter tam brati kako poučno knjigo, ter se tako pripravljati za življenje? Oj, pojdite no! Kdo bi bil v mojih mladih letih kaj tacega mislil! Prav po pravici vam povem, da smo v mojem času največ sovražili kujige. Užé preveč se nam je zdelo, da smo jih morali nositi v šolo in iz šole. In kdo bi se ukvarjal z njimi še domá v izbi, ako zunaj pada takó prijetno beli snežek. Hajdi ven! Deček, ti nisi ustvarjen, da dremlješ za pečjo; deček, ti moraš v boj, v življenje! — Takó smo mislili užé mi dečki in dirjali smo ven na planoto. Pridirjalo jih je še več enakomiselnih, in kakor na komando, pripognili smo se, zgrabili vsak kepo snega, in vnel se je ljut boj mej nami. Kar na mah smo bili razkrojeni na dve stranki, in bombardirali smo se s kepami, da so se iskre kresale. — Ali, porečeš, dragi bralec, to ste bili pravi divjaki. Motiš se. Ali meniš, da smo se metali s kepami kar tako brez vsega namena? Mnogo smo se učili tudi pri tem. Meniš li, da to ni nobena umetnost, zadeti svojega nasprotnika ravno tje, kamor nameravaš? In bilo jih je mnogo mej nami, ki so užé naprej povedali, kam bodo zadeli tega ali onega. Meniš li, da je to kar si bodi, umakniti se o pravem času tako previdno vrženi kepi? Tù je pač treba nategniti vse svoje možgane. Ti, se vé, vidiš le vnanjo, robato stran te igre, ti imaš oči le za trdo lupino; ali mi dečki smo imeli bolj oči za jedro. Sicer imaš prav, ako praviš, da zdanje kepanje otroško nima nikacega pomena. Kajti zdaj ni nobene metode pri tej igri. Ali mi smo jo še imeli.

Ali užé te čujem vprašati, skrbna mati: koliko si nas je poškodovalo pri kepanji kak telesni del? Motiš se. Predrzen kepar ima svojega posebnega angelja varha, in spretnega keparja tudi ne zadeneš tako lahko. Po pravici ti povem, da se ne spominjam, da bi se bil kdo kaj poškodoval. — In koliko oken smo pobili s kepami? me vprašaš. Mi izurjeni keparji nismo ubili nobenega okna. Kateri pošten kepar bi neki pobijal okna! Za ves svet ne; sramoval bi se vsled tacega dejanja svoj živ dan. Kako pa se zdaj igra naša mladina! Neškodljive igre naj se ji privoščijo, a uredé naj se ji!

Poprava domačih in šolskih nalog v ljudski šoli.

Ako v sledečem sestavku obširneje razpravljam na videz malenkostno učiteljsko delo — popravo domačih in šolskih nalog, zgodi se to prvič zaradi tega, da marsikaterega opozorim, to velevažno stvar ne preveč ali celó popolnoma prezirati in drugič, da mlajšim tovarišem in onim, katerim način tega dela ni popolnoma jasen, pojasnim in prepuščam v posnemanje.

V poprejšnji učiteljski dôbi, predno je velevažna šolska postava s 14. maja 1869. l. prišla na svetlo in v nekaterih krajih še precejšnje število let pozneje, bila je običajna navada, da so koncem šolskega leta vso šolsko mladino v nazočnosti odličnega prebivalstva izpraševali v vseh onih predmetih, katerih se je mej letom učila. Da se je pri tacih preizkušnjah mej drugim tudi zahtevalo veliko praznega blebetanja, umé se samo ob sebi. Pri tej preizkušnji moral je učitelj kazati vso svojo spretnost, pridnost in učenost, ker mej poslušalci bili so samo taki občani, ki so mu lahko pomagali ali pa škodovali. Učitelj se je moral tedaj truditi, da je zadovoljeval svojim prednikom ter vsem poslušalcem. Njegovo delovanje mej šolskim letom je bilo tedaj večinoma na to obrneno, da je bil uspeh in vtis na poslušalce — občudovanja vreden. Kako je mej letom poučeval, se ne more razpravljati; toda koncem šolskega leta moral je čudeže delati, in zato je potreboval pridnih, talentiranih učencev, in takih, ki so premožnejše stariše imeli; zato so se tudi samo taki veliko koristnega in razumljivega, mnogo pa tudi mehničnega in nerabljivega učili. Bolj ali manj navadno moralo se je pripetiti, da so se ravno sinovi poslušalcev obnesli, da je bil potem učitelj pohvaljen. Več kot polovica učencev, več kot polovica tvarine, ki bi se smela v šoli prebaviti, bilo je zanemarjene. Učitelj, kateri se mora po današnjem pravem načelu ravnati, da vsaj dve tretjini ali tri četrtine učencev v prihodnji višji razred ali oddelek pošlje, bi bil tedaj kaj slabo izhajal.

Poprava zvezkov t. j. nalog je sredstvo, ki more učiteljevo delovanje, njegovo spretnost, pridnost in natančnost v šoli neovrgljivo najboljše in najložje kontrolirati, ki daje pa tudi učitelju pomoč, če se mu je opravičevati, ako bi mu kdo hotel krivico delati. Kako pa naj vestni učitelj izpolnuje to svojo nalogo?

Poglejmo precej v začetku šolskega leta v prvi razred, katere koli večrazrednice, je pa tudi enako, ako gremo v enorazrednico, tedaj vidimo, da se učitelj mora kaj kmalu pečati s tablicami, otrokom veleva zdaj take, zdaj druge črte delati, dokler ne pride k posameznim črkam. Ko se je to zgodilo, potem pa že mora učitelj „sto očí“ imeti, povsod mora kazati, kako se dela ta ali ona poteza, kako se ta ali druga črta veže z naslednjo i. t. d. Tako se godí kake pol leta in še dalje; potem pa pridejo na vrsto pisalni zvezki. Koliko veliko dela in premišljevanja daje to malemu dečku! Ako tedaj pomislimo, koliko različnih vaj že učenci v tem razredu dobivajo za šolske ali domače naloge, koliko napak se nahaja v tacih nalogah, kako lahkomišljeno nekateri svoje naloge zvrševajo, spoznamo, da je to popravljanje če ne težko, vsaj silno utrudljivo in zamudno. Po vseh takih vajah more učitelj učence še le vaditi redno in enakomerno pisati. Ako si učitelj zvezek za zvezkom hrani v šolski omari, in ako koncem šolskega leta sam ali kdo drugi to zbirko pregleduje, počenši od prvega do zadnjega zvezka, našel bode marsikatero napako še, t. j. sprevidel bode, da je tù ali tam še premalo pazil in prepovršno popravljaj; sprevidel pa bode tudi, da je tù nakopičeno mnogo učenceve pridnosti, mnogo pa tudi učiteljevega truda. V teh zvezkih beró se učenceve in učiteljeve zmožnosti, spretnosti in pridnosti.

To je tedaj prva prednost pri popravi zvezkov. Poglejmo dalje!

Učitelj popravlja nalogo za nalogo in se prepriča, kako priden je ta ali oni učenec, ali jo je sam naredil, ali so mu drugi pomagali in koliko; on posamezne naloge enega učenca mej seboj primerja in ako zraven še gleda na njegovo drugo znanje, vé, kakó učenec napreduje.

Dalje ima poprava nalog tudi to prednost, da je učitelj vedno v stanu, učenceve napake v pisanji natanko popravljati, da mu jih more odpravljati.

Slednjič poprava nalog veliko pripomore k temu, da učitelj učence veliko lahkje vadi rednosti, čistosti, pridnosti in lepega vedenja. Ako učenci vidijo, da je vsaka njihova naloga popravljena, da je pod vsako tudi zasluženi red zapisan, potrudijo se, da pišejo boljše in pravilneje. S tem pa so učenci bolj in bolj pridni ter se spodobneje vedejo. Pa še po drugi strani koristi učitelju, ako učencem vestno popravlja naloge.

Ne samo, da tako svoje dolžnosti vestno izpolnjuje, da je učence mnogo več naučil, temuč on si je tudi prihranil mnogo družega truda, jeze, kaznovanja, ter s tem tudi pokazal, da je izurjen učitelj in odgojitelj. Če se učenci navadijo, da naloge sami t. j. samostalno izdelujejo, in da jih o pravem času v šolo donajajo, jim je to že lepa podloga k pravemu značaju, h kateremu jih mora učitelj vedno pri vsaki priliki napeljevati. Že prvo šolsko leto vidi se sad pridnosti, ako učitelj vestno popravlja naloge; še bolj pa se to z dobičkom dela poznejša šolska leta. Tù se pismene naloge cepijo v več strani; treba je učencu vedno bolj duševne moči napenjati, da svoje naloge prav izvrši; tù je tudi njegova lehkomišljenost že večja, ga večkrat zadržujejo domača opravila, da ne more izpolnovati svoje dolžnosti; zato je treba učitelju posebne pridnosti, da učencem naloge o pravem času in dobro popravlja. Posebno mora gledati, da so lepopisni zvezki v redu, da učenci pravopisja in spisja ne zanemarjajo. Tù more si učitelj popravljanje nalog tako olajšati, da vsem učencem vkupno naloge popravlja, nekako tako: Učenci naj mej seboj zvezke menjajo in potem naj učitelj sam ali pa kateri učenec nalogo počasi na šolsko tablo prav spiše in vsak mora potem v nalogi nahajajoče se napake popravljati. To je posebno važno delo, kajti učenci mej soboj bolj in bolj spoznavajo pisave; tisti, kateri slabeje piše, kakor je v zvezku svojega součenca pisano, sramuje se in se potem potruđi, da njemu enako piše; tisti pa, kateri lepše piše, kakor je v zvezku pisano, bode zopet videl, kako ne sme pisati; kdor vidi veliko napak v zvezku, vé, da tako ne sme delati; kdor nobene ali malo napak dobí, prizadeval se bode, da bode ravno tako delal. Vedno pa mora učitelj tako popravljene zvezke še sam pregledati in se prepričati, da je vse v redu. To se vé, da to daje mnogo truda, pa je tudi dobiček velik. V višjih razredih pride zraven take vkupne poprave še ta, da učitelj napake le zaznamnja, da jih podčrta, in učenec mora potem nalogo sam popraviti; vender mora se učitelj pri prihodnjem pregledovanji zvezkov prepričati, so li učenci to storili, ali ne.

To delo učitelju daje mnogo truda, zato pa tudi učencem ne daje preveč nalog, temuč le bolj redkoma. Učenci se ne navadijo pri tem površnega dela, kakor se to tako rado pripeti. Stariši tudi nimajo toliko troškov, ter ne godrnjajo nad otroki zaradi velike potrate papirja, peres, zvezkov i. t. d., pa tudi ne nad učiteljem, in se lahko vsak trenutek sami prepričajo o pridnosti in o uspešnem napredovanji svojih otrok.

Vidimo tedaj, da ravno vestna poprava domačih in šolskih nalog učitelju veliko, veliko pripomore k uspešnemu poučevanju. Tega sicer zeló zamudnega in težljivega dela naj se tedaj učitelj nikakor ne bojí, ter naj ga vestno opravlja. *A. L.*

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

V. Jernej Basar, redovnik tovarštva Jezusovega, pridigar v stolnici sv. Nikolaja (P. Bartholomaeus Bafsar, Carn. e S. J. concionator Carniolicus in Cathedrali S. Nicolai Labaci . . . Bibl. Carn. p. 9), rojen Kranjec, živel tudi na Koroškem (ut Carniolicum etiam Patriae nostrae idioma), sicer neznan. Spisal je

Conciones juxta libellum Exercitiorum S. P. Ignatij in singulas anni Dominicas digestae per P. Bartholomaeum Bafsar Societatis Jesu Sacerdotem. Pridige is bukvic imenvanih Exercitia S. Očeta Ignacia zložene na usako Nedelo čez lejtu. Labaci, Typis Adami Friderici Reichhardt. Anno 1734. 4°. 516.

Za geslom: Populis populariter est loquendum: omnibus necessaria dicenda sunt more omnium; naturalis lingua chara simplicibus, doctis dulcis. S. Chrysost. — poklanja knjigo . . . Francisco Dreer . . . Rectori . . . Valentino Cadelli . . . Secretario caeterisque Confoederatis . . . Sacerdotalis sub titulo S. P. Ignatij Sacra ejus Exercitia obeuntium, in Eberndorff erectae Sodalitatis . . . češ, da le po njih sovétu je dal svoje pridige v tisk, ut sic Dei ter Opt. Max. laudem . . . Carniolicum etiam Patriae nostrae idioma non voce duntaxat, sed publicis etiam typis eloqueretur . . . Predgovor: Po tim, kir je meni od mojih Vikših naloženu bilu u' krajnskimu jeziku ene Bukve popisat, so meni na misov peršle taiste sicer majhine, pak vender imenitne bukvice, Exercitia S. Očeta Ignatia imenvane . . . Inu sem si naprej uzal, moje čez lete bukvice zložene Pridige vunkej na svitlobo dati. Zdajci pak u' začetku tiga meni naloženiga della sem en dajlni čas premišluval, na kaj za eno vižo be govoril, inu z' kaj za enimi puštabi, al čerkami bè krajnske besede pisal? zakaj je raminu velik zločik mej ludmy slovenskiga jezika: eni na mejsti **l** špogajo **u**, koker sem biv; drugi pak **l** na mejsti **u** sem bil. Eni nikatere besede izrečejo hitru, drugi pak taiste potegnejo; koker so potlačili. so potlačyli, inu toku naprej: dokler je velik izločik tudi per drugih besedah, sem otel per timo mojmo pisanjo eno srejdno pot deržati, katero tebi u' timu predgovoru pokažem.

1. Veči dev pišem, koker je u bukvah krajnskih Evangeliov, u katerih na mejsti u najdeš postavlèn l sem bil, inu ne, sem biv. 2. Na mejsti e u' časi a koker namorem, nemorem . . . 8. Kir je y, se terši, inu počasniši izreče, ta i pak hitreši, koker: od drugih rečy, nemorem reči . . . 13. i, u vocal, j, v consonans; ta dougi j se dostikrat izreče, de se komej čuti, koker peljem, duco, dianje, zdihvanje. 14. Sem se ogibal nemških besedy, kulkur sem mogel, zunej tistih, katere so že krajnskimo jeziko lastne postale: koker ursoh, folk, kunšt . . . 16. Useh leteh izločkov konc bè se lohku sturil skuzi lete čerke: $\sqrt{\wedge}$ kir pak preveč pogostu postavlene be, morebiti, veči zmešnjavo delale, za tiga vola taiste na strani pustim, samu u enih krajih zaznamijem, kadar namreč očem ta zadni a al e nisku, kasnu in (toku rekoč) z' zapertimi usti izreči, koker oni terpè, illi patiuntur, leta volitat, letà ista. Skuzi taku krajnsku pisanje jest Slovincam obene terdne regelce nestavim, temuč samu pot rezodenem k' lohkešimo branjo tiga mojga pisanja, kateru, če najdeš, de ny po timo opominvanjo sturjenu, de je per nika-terih besedah eden al drugi pustab premenjen, prestavlèn, uven izpušen . . . , prosim, mene ymej za izgovorjeniga, dokler letu je moglu več drugim u roke priti, kir se lohku ena al druga zmotnjava pergody. — Čez use to ymam vender upanje, de boš usako besedo lohku zastopil, Bog otel! deb' toku tudi zapopadel, lejpe nauke, katere tukej naprej nesem, ne tulkajn k' branjo, kulkur h' premišlvanjo . . . Letè moje pogovore

od Perve Adventne do Finkušne Nedele bell Premišlvanje od Finkušne do puslejdne Nedele po S. Troyci Pridige imenujem . . .

Beseda naj se kaže a) iz Premišlvanja: Na pèrvo Nedèlo u' Adventu. Od cil', inu konca, h' katerimo je Človek stvarjen. — *Respicite, et levate capita vestra. Luc. 21.* Gledejte, inu uzdignite gori vaše glave.

Pridige, katere donašni dan sačnem, inu skuzi pomuč Božjo bom do finkušne Nedele naprej nesel, nemajo pridige, ampak premišlovanje imenvane biti; dokler so zložene iz bukvic imenvanih *Exercitia Svetiga Očeta Ignatia*. U katerih človeka po treh potah pelje k' enimo popolnema svetimo živlenio, u' tim, kir u pervimu potu (*In via purgativa*) oče, de be premišlovali prvič cil inu konc, h katerimo smo stvarjeni. K drugimo nam kaže hudoba tiga greha, skuz kateriga smo zašli od našiga cil inu konca. H tretimo, nas žely od greha odverniti skuz spomyn teh strašnih slehernimo človeko naprej stoječih poslednih rečy. U timu drugimu potu (*In via illuminativa*) nas u lepih tughtah poudučy. Kir ny sadosti greha se ognyti, ampak je tudi potreba dobru sturiti. U timu tretimu potu (*In via unitiva*) nas oče skuz zaveza suete lubezni z' Bogam skleniti. To je en kratki sapopadek celih *Exercitiov*, katere današni dan začnemo skuz premišlovanie cila inu konca, h katerimo je usaki človek na svet stvarjen, slasti, ker h timo nam perložnost da S. Lukeš u današnimo *Evangelio* rekoč: *Respicite et levate capita vestra. Gledejte inu uzdignite gori vaše glave. Koker deb' otel reči: Rezgledejte se, inu spoznajte, de niste na svet stvarjeni, debè usselei ta svet uživali, temuč debè skuz bogaboječé živlenje ta vam naprej postavljeni cil inu konc dosegli, kateriga S. Oča Ignatius naprej nese z timi bessedami: *Creatus est homō ad hunc finem, ut Dominum Deum suum laudet, ac revereatur, eique serviens tandem salvus fiat.* Človek je stvarjen h timo cil' inu konco, debè Gospoda svojga Boga hvalil, častil, tār njemo služil, inu debè po tim bil zveličan. To je ta cil inu konc, za vol' kateriga je en usaki človek na svet stvarjen: tiga bomo u treh *Punctèh* premišlovali. Prejden sačnemo, *prossymo* večniga Gospod-Boga za gnado, inu za resvetljenje rekoč: O Dobrutlivi, milostui Bog, jest te ponižau *prosssem!* potèrdi moj spomyn, resvetli moj um, in omeči mojo neukretno vòlo, de bom moj cil inu konc zamogel spoznati, inu po temo possehmav moje živlenje obračati . . .*

Vzglede bodi b) iz Pridige „od časti inu huale *Mariae Divice*“. P. 1. Aku očeš, o človek, visoko čast inu urednost *Marie Divice* prov zastopiti, tok' pomisli ner poprej: kok' zlu je njo sam večni Syn Božji častil, inu lubil: de pak boš letu popolnima zapopadel, postavi na eno stran use imenitne, velike, inu častite priatle inu priatelce Božje: kulkur najdeš vernih *Abrahamov*, stanovitnih *Jozefov*, brumnih *Davidov*, poterpežljivih *Jobov*, divičnih *Danielov*: postavi use *Jogre*, kateri so h' *Christuso* prebernilli cele dežele, cela *krajlestva*, postavi neištvenu veliku *Maternikov*, kulkur znaš *Lorencov* na rezbelenih rožeh, *Ignaciov* verženih mej zverine, *Clemenov* pahnenih u goreče apnence, *Vincencov* na ostre žeble položenih, *Jacobov* na strašne križe pervezanih, inu druge, kateri so iz lubezni pruti *Christuso* grozovitne martre prestali: postavi use Sv. Škoffe inu Appate, use Ss. Pušavnike, use Sv. nedovžne *Divice*, katere so se odpovedale usim posvetnim luštam samu za tiga vola, deb' Jezusa zamogle imeti za svojga ženine; na to drugo stran pak postavi samo *Mario Divico*, inu boš nešel, de ona brez use perglihe je čez use lete ukupei zbrane, *Christuso* ner lubiši, ner častitiši. Toku je že zdaunej izgovoril inu skazal ta učeni P. Suarez: *Deus plus amat solam Virginem, quam reliquos Sanctos omnes.* Bog bell lubi samo *Mario Divico*, koker use druge *Svetnike*; ravnu, koker nebešku sonce za lubu yma, inu resvetli samo luno čez vse druge zvezde: toku tudi govore S. Anselmus, S. Bonaventura, S. Bernardin . . .

Aku želiš še več zastopiti, tok' pošlušej, kar Ona sama na znanje da rekoč: Fecit mihi magna, qui potens est. Ta, kir je mogočen, je velike reči meni sturil: čez katere besede govory naš učeni P. Suarez: Mensura privilegiorum Virginis est potentia Dei. Mera posebne čistitosti Mariae Dvice je mogočnost Božja. O neizrečena velikust inu visokust časty inu huale Mariae, katere mera je neizmerjena mogočnost Božja! Od tod se meni zdy, de jo obeni reči, obeni stuari ne bom bell popolnima perglihal, koker vinski terti; zakaj? za vola prečudne pohleušine, aku je lyh vinska terta mej drugimi drivesi ner imenitniši, vuner ondi, kir je zasajena, se kaže zaničvana: za vola čistosti, kir noče per mlaki rasti: za vola serčnusti, kir se ne ustraši ozeleniti, inu cvesti na uročimu, inu golimu hribu: za vola žlahtnusti nje obilniga inu sladkiga sadja: za vol' usih teh, je rejs, pak ner bell še za vol' eniga družiga ursoha pergliham Mario eni vinski terti. Bres tiga vejš, da usaku drivje raste do ene sebi lastne visokusti, mimu katere se malukedej pouzdigne. Vitis sine fine crescit. Plin. l. 14. c. 1. Sama vinska terta je enu taku drivje, kateru se nikdar neustavi, temuč vednu naprej raste, inu se toku visoku pouzdiguje, koker visoku je tistu drivu, na kateru se naslanja, inu perjema. Maria ta pre-slahтна vinska terta se je naslonila na Christusa Jezusa, koker je od nje rečenu u visoki pejsmi: Quae est ista, quae ascendit de deserto, delicijs affluens, innixa super dilectum suum? gdu je leta, katera u pušavi gori gre z velikim veseljam naslonena na svojga lubiga? Ascendit, sicut vitis propago, in superiora se erigens. S. Ambros. Gre gori, koker ena vinska mladika, inu se na visoku pouzdiguje: brez mere visoko je to drivu, kir je sam Christus Jezus, kir Maria vinski terti perglihana je na tiga naslonena, lohku o človek iz tiga doli uzameš, de visokust nje popolnosti, nje časty inu hvale je skorej neizrečenu bres use mere, bres usiga konca velika (Str. 494. 499.) itd.

„Die Sprache dieser Predigten ist ohne grammatische Richtigkeit und Consequenz. P. Bassar, sagt Hr. Kopitar, schreibt richtig so, wie er spricht, aber er spricht nicht schulgerecht. Das Lustigste ist, dass er seine Regellosigkeit und seinen gänzlichen Mangel an Grammatical-Orthographie für den seligen Mittelweg zwischen den Localmundarten will gelten machen. Übrigens sind diese Predigten, eben weil der Verfasser sich weniger an die grammatische Steifheit gebunden, sehr wohlklingend (numerös), und dienen, da sie dem gemeinen Manne wie aus dem Munde geschrieben sind, zugleich zum Beweise, wie nahe der Schriftsprache noch immer auch die noch so vernachlässigte Umgangssprache des krainischen Bauers ist, von deren Verderbtheit P. Marcus nicht genug Schlimmes sagen konnte. Kopitar S. 110—121, wo auch Sprachproben daraus (Šafařík Slow. Schrift. S. 123).“

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje.)

Zadruga je vinska gorica, kjer dobro vino raste, kakor tudi v Gobci. Škerlevo je naj starejša graščina tukaj, in je bila nekdanj lastnina sv. Heme; stoji v naj lepšem kraji; ima lepe in dobre njive, travnike, gozde in vinograde. Apnenik je lepa vinska gorica. Okrog tudi vinska gora s cerkvijo sv. Barbare, — takrat neki zidana, kot župljánska cerkev, v gotiškem slogu. Podružnica sv. Roka je samostojnega duhovna imela. Graščina Zagorica blizo sv. Roka — je last barona Berga. Tukaj so ostanki poslopj: Ukenberg — Jaršč — zadej je Zagrad, Zazidje. V Zazidji se nahajajo ostanki nekdanjega poslopja. Po ustnem poročilu bila je konjarnica graščine na Jaršču. Pod Jarščem je

mali hribček Kincl. Po ustnem izročilu so bile tukaj vislice. — Na Jaršču je malo družega sledú več kod nekaj zidú; — obilo jelenovih rogov, koščekov se tù najde. — Jako lep razgled.

Š k o c i j a n.

Zemljepisni del.

Škocijan ima dvorazredno ljudsko šolo. Župnina šteje 4107 ljudi. Za šolo sposobnih otrok je 464, v šolo jih hodi 284. Ob južni meji občine teče Krka, vso občino pa preteka precej velik potok Radulja, ki včasih obilo nastopi in napravi veliko škode na travnikih. Radulja ima rake, ki so ravno tako veliki in imenitni, kakor tako sloveči Krški raki. Izliva se pri Dobravah v Krko. Njeni manjši dotoki so Zloganski in Goriški potok. Na Radulji je nekoliko mlinov in žag. Njive, vinogradi, travniki, gozdi in pašniki so v prav dobrem stanu; neobdelane zemlje ni. Ljudstvo se pečá edino z živinorejo, kmetijstvom in vinorejo. Materijalno blagostanje ljudstva je precej v dobrem stanju. Tukaj se redí veliko konj in prešičev; tudi govede ima posebno gornji del župnine obilo, in le malo ovac. Brati znajo večjidel vsi župljáni in nekateri tudi pisati. Vasi šteje župljánska občina 35, namreč: 1. Dobrava s 158 stanovalci in s cerkvijo svetega Miklavža na otoku; 2. Dobrovška vas s 137 stan.; 3. Druše s 218 stan. in s cerkvijo sv. Barbare; 4. Dole (Dolenje) s 109 stan.; 5. Dole (Gorenje) s 91 stan. in s cerkvijo žalostne Matere Božje; 6. Hrastovlje s 102 stan.; 7. Jelendol s 67 stan.; 8. Jeperjek s 53 stan.; 9. Škocijan s 175 stan. in z župljánsko cerkvijo sv. Kocijana. Tukej se vidi spominek afrik. misijonarja Knobleharja in župnika Jeršetiča; 10. Črešnjice s 137 stan.; 11. Krsinvrh s 141 stan.; 12. Mačkovec s 40 stan.; 13. Otavnik s 56 stan.; 14. Savink s 86 stan.; 15. Segonje s 88 stan.; 16. Slančvrh s 93 stan. in s cerkvijo sv. Urha; 17. Zloganje s 151 stan. in s cerkvijo Matere Božje; 18. Staravas s 183 stan. in s cerkvijo presvete Trojice; 19. Stopno s 53 stan. in z dvojno cerkvijo; ena je posvečena Materi Božji, druga pa sv. Petru, ki je pa manjša od prve. Prva cerkev stoji na precej visokem hribu. Bila je nekđaj na Stopnem, kakor Valvazor popisuje, jako sloveča božja pot, in so baje prihajali romarji celó iz ogerskih in hrvatskih krajev, kar se je pa v novejših časih popolnoma opustilo. 20. Telče s 192 stan. in s cerkvijo sv. Jakoba; 21. Bučka (stara) s 193 stan.; 22. Gabernik s 48 stan.; 23. Goriška gora s 46 stan.; 24. Goriška vas s 99 stan.; 25. Klenovik s 171 stan.; 26. Velike Poljane s 131 stan. in s cerkvijo sv. Tomaža. Valvazor piše, da je bil nekđaj tukaj vikarijat; 27. Male Poljane s 75 stan.; 28. Zagrad s 166 stan.; 29. Čisti breg s 51 stan.; 30. Čučja mlaka s 57 stan.; 31. Grmovlje s 202 stan. in s cerkvijo svetega Jurija; 32. Hrvatski brod s 105 stan.; 33. Hudejne s 35 stan.; 34. Merševavas s 70 stan.; 35. Zameško s 98 stanovalci.

Zgodovinski del.

Farna cerkev stoji nad 350 let. Župnik plemeniti dr. Štefan Jeršetič jo je zidal 1516. l. Bil je dvorni kapelan cesarja Ferdinanda I. in tudi papežev svétnik. Imeniten je bil župnik Janez Zalo kar, ki je spisal več slov. knjig o kmetijstvu. Šola stoji 40 let. Prvi učitelj je bil Janez Peršè. Bil je jako priljubljena oseba, izvrsten učitelj in pobožna duša. Tedanje težavne razmere je vse voljno prenašal, vender pa ni dočakal, kar si je vedno želel, da bi bil v zdanjem šolskem poslopi poučeval. L. 1858., po 41letnem tukajšnjem delovanji, je blagi mož za kozami umrl. L. 1863. so mu hvaležni njegovi učenci postavili nagrobni spominek. Njegovo imé bode dolgo, dolgo živeló v

hvaležnih srcih. L. 1882. se je tukajšnja enorazredna šola razširila v dvorazredno. Nekateri kraji v Škocijanski župniji so v ozki zvezi s prvo avstrijsko zgodovino. Mokronog in nekatere kraje v okolici so imeli l. 1200. v lasti Brižinski škofje (na Bavarskem). Sicer so pa na Dolenjskem (slovenski marki) gospodovali takrat največ isterski grofje; tim so pa dajali Brižinski škofje svoja posestva okoli Mokronoga v najem. Ko pa je isterski grof Henrik umrl, prodal je Brižinski škof Gerold nekatera posestva babenberškemu vojvodi Leopoldu VI. Največ teh posestev je bilo v zdanji Škocijanski župniji, n pr. grad Hrvatski brod (takrat je imel tržne pravice), Krsinji vrh, Gabernik, Klenovik, Velike in Male Poljane, Zagrad itd. To so bila na Kranjskem prva posestva, ki so se l. 1229. pridružila Avstriji.

(Dalje prihodnjič.)

Šolstvo v starem veku.

„Kaj ti pomaga, če si še tako zmožen, ker ti je odločeno ves čas svojega življenja le enostransko življenje in tudi ne bodeš nikdar kaj posebnega dosegel.“ Juvenal.

Te besede latinskega pesnika dotikajo se posebno učiteljskega stanu. — Dandanes se je sicer tù in tam nekoliko izboljšalo; vender se pa učiteljski stan, eden najvažnejših v državi, kar se tiče materijelnega stanja, nikakor ne more primerjati z drugimi. Pa menda mora že tako biti, ker se je ta stan že od nekdanj tako rad v kot stavil. Poglejmo nekoliko v srednji vek! Takrat so bile šole samostanske učilnice. S poukom so se pečali največ menihi ter pravega učiteljskega stanu še ni bilo. Pozneje, ko so se šole v državne in srenjske izpremenile, so jeli učitelji na vse strani prositi, in povsodi najdeš napolnjene „arhive“ prošnja za zboljšanje učiteljskih plač. — To vidimo pa tudi že v starem veku, posebno v Rimu, kjer so mladino le sužnji poučevali. Stalnih vzgojiteljev je bilo v tadanjem času prav malo. — Tudi preizkušenj ni bilo treba delati, kakor zdaj! Po tem takem so so s poukom le taki ljudje pečali, naveličavši se svojega pravega posla. Tù nahaja se mnogo rokodelcev, ki niso kaj znali in umeli o kakšnej methodiki ali pedagogiki. Pri vsem tem so pa že v starem veku učiteljski stan smatrali kot jako težavnega in trudapolnega! — Plačilo je bilo tako pičlo in slabo, da se nikakor ne more primerjati s trudom in težavami tega poklica. Mej prvimi, ki je težave učiteljskega stanu opazoval, je bil menda rimski cesar Dioklecijan; on je tudi učiteljem plače določil in sicer tako: za grščino, latinščino in matematiko 200 denarov (ca. 3·60 gold.) na mesec; za računstvo 75 denarov (ca. 1·65 gold.); za čitanje in pisanje pa samo 50 denarov (ca. 0·90 gold.) Le tisti učitelji, ki so poučevali in vzgojevali otroke bogatinov in knezov, so dobivali visoke plače; vsi drugi učeniki so pa malo zaslužili, ter so večkrat lačni, kakor nasiteni otroke poučevali! — Slavni pesnik Ovid ima čisto prav, ki staro-rimske učenike, kar se njihovega premoženja tiče, imenuje „zavržen razred“ človeštva. Zategadelj so se za ta posel oglašali popolnem nesposobni ljudje, največ taki, ki niso bili za drugo delo. Ni čuda, da se je že v starem Rimu učiteljski stan tako malo čislal! — Z napredkom v pouku se rimski učeniki niso mogli dosta ponašati, kajti predolgo poučevanje jim je največ škodovalo. Pouk se je pričel s solnčnim vzhodom, ali pa že pred solnčnim vzhodom, ter se s prav kratkim prenehlejšim popoldne nadaljeval. Letne počitnice so pa trajale štiri mesece!! Rimskim učiteljem tudi ni bilo potreba v majhnih, nizkih, vlažnih in prenapoljenih sobah poučevati, kakor tù pa tam zdanjim; ti so namreč deca učili v na pol ali na popolnem odprtih prostorih, na hišnih strehah (strehe so bile bolj

ravne, kakor so še dandanes na Laškem v navadi), ali celó na ulicah. Iz tega se vidi, da staro-rimskim pedagogom (?) ni bilo potreba požirati šolskega prahu. Poleg tega so pa imeli dovolj sitnosti s svojimi učenci. — Bili so leni in neubogljivi; namesto da bi mej poukom poslušali, so z učiteljem razne burke uganjali. Saj otrokom ne moremo v zló šteti, če pomislimo, da so stariši domá v pričo njih (kakor še radi dandanes) o učiteljih le slabo govorili in jim vsakovrstne priimke dajali. O kakem ustrahovanji v rimskih učilnicah se ni govorilo. Učitelji zdanje srečne (?) dobe h koncu bližajočega se 19. stoletja staro-rimskim učenikom ne smemo v hudo šteti, če jim je v šoli „palica“ kot najboljši učni pripomoček dobro služila.

Vaški Jarni.

Nekaj o zemlji, luni in solncu.

Dvogovor. Spisal **J. B.**

(Konec.)

II.

A. Izvrstno! Ker si me tako pazljivo poslušal in tako dobro razumil, hočem ti zdaj tudi še nekoliko povedati o luni in solncu. O luni sicer ne vemo toliko, kolikor o zemlji, ker nam je bolj oddaljena. Vender učeni že tudi mnogo vedó o tem nebnem telesu. Luna je kakor zemlja krogla, ter se vrtí okrog svoje osi, potem pa še okrog zemlje in torej — s zemljo tudi okrog solнца. Luna je sama na sebi temno teló in se le takrat dobro vidi, kadar njo solnce obseva in zemljo otemneva, to je po noči. Tudi je luna skoraj 50krat manjša kakor zemlja. Natančne opazbe izpričujejo, da se na luni ne nahaja ne vode, ne zraka in zavoljo tega tudi ne ognja, ne živali, ne ljudi. Vidijo se pa gore, katere se našim neoboroženim očem kažejo kot temne pege. Naopačna je toraj misel tistih, ki hočejo v teh pegah viditi Kajna, katerega je Bog potem, ko se je povsod po svetu potikal, poslal za kovača na luno. Ravno tako so tudi le babjeverne vraže, pripovedke o mesečnih ljudeh, o takih, ki jih luna trka, ali opominj, da človek ne sme dolgo v luno gledati. To vse spominja še na starodavne paganske čase, ko so imeli ljudje luno za Boga, kar se pa tudi še dandanes godí pri nekaterih surovih rodovih (divjakih).

Vrjetno je, da luna provzrokuje gibanje morja, da upliva znabiti nekoliko na rast rastlin, ali na ta način ne upliva nikdar na človeka, to je le bolezen, — ki ima druge vzroke.

Omenil sem prej, da se luna vrtí okrog svoje osi in sicer se to zgodi v 27 dneh 7 urah in 43 minutah. V tem času pa pride luna tudi okrog zemlje in tako torej nam zemljanom kaže vedno le eno polovico. Zemlja se pa v tem času tudi naprej pomika, tako da jo luna popolnoma obhodi še le v 29 dneh, 12 urah in 44 minutah. To je naš mesec. Iz tega sukanja okrog solнца pa sledí, da se vedno izpreminja stanje teh treh teles. Tako opazujemo štiri lunine izpremembe. Včasi se je nič ne vidi, to je — mlaj, včasi je kakor na levo roge kažoči polukrog — prvi krajec, včasi celó razsvetljeni krog — ščip (polna luna), včasi pa na levo izbočeni polukrog — zadnji krajec. Lunini mrak se pa naredí, ako stopi zemlja tako mej solnce in luno, da luni solnce zakrije, katera potem otemní. Vse te prikazni morejo se prav lepo pokazati s pripravo, ki se telurij imenuje.

III.

A. O solncu pa vemo še veliko manj gotovega, ko o luni, ker solnce nam je še bolj oddaljeno. Topova krogla, ki bi potrebovala do lune 12 dni, potrebovala bi do solnca celih 12 let, in brzovlak, ki bi pripihal do lune v 280 dneh, potreboval bi do solnca čez 300 let. Celó svetloba potrebuje od solnca do nas 8 minut. Solnce je namreč vir vse svetlobe in toplote na zemlji, ter je tudi krogla, ki se suče okrog svoje osi. Z daljnogledom se zapazijo na solncu temne pege, katere se proti eni strani pomikajo, potem popolnoma zgubé, toda zopet prikažejo in ker so v $25\frac{1}{2}$ dneh na tistem mestu, ko prej, računimo, — da se solnce v $25\frac{1}{2}$ dneh zavrtí enkrat okrog svoje osi.

Večkrat tudi pravimo, da solnce mrkne. To se zgodi vselej takrat, kadar pride luna tako mej solnce in zemljo, da tej zakrije sveteče solnce. Ker učeni popolnoma poznajo pota lune in zemlje, zračunijo lahko za več let naprej dni, o katerih solnce ali luna mrkne.

Učenjaki navadno trdé, da je solčno teló silno razbeljeno sveteče jedro, ki je obdano s plamenastim ozračjem (puhom). V tem ozračji gorí mnogo takih tvarin, ki jih imamo na zemlji, n. pr. železo.

Gotovo je, da od solnca izvira vse življenje na zemlji, in kdo bi dvomil, da solnce tudi ne upliva na notranje človeško življenje. Kdo ni le vesel lepega spomladanskega dné in komu ni tesno pri srcu, ko ne vidi včasi v jeseni po več dni rumenega solnca? Ali ni takrat vsa narava nekako otožna?

B. Res je taka. Ni se tedaj čuditi, da so národi že v starodavnih časih solncu malikovali, in še dandanes živé ljudstva v Aziji, ki solncu božjo čast skazujejo.

Književnost.*)

Mlada leta. Našej deci napisal Josip Gradačan. V Ljubljani. Ob pisčevih troških natisnili J. Blaznika nasledniki. 1884. Ta zanimiva knjižica obsega prav mično, izvirno tvarino, in sicer: Prihod kraljice. Na domačem holmci in na visokej gori. Na senu. Pod smreko. Ulnik. Doma. Na potu. Vrh hruškovega drevesa. Kako se jazbecu kuri. Kako je človeku pri srci, kedar prvič dihurja sreča. Prosce. Otroci in ptice. — Vse te slike kažejo se bralcu v tako primernih, živih in národnih podobah, da se človek popolnoma čuti, kakor da bi jih resnično gledal. Priporočamo tedaj to knjižico naši nežni mladini, učiteljem in šolskim knjižnicam. Knjižica stane 20 kr. (po pošti 2 kr. več). Kdor si naročí 10 iztisov, dobí jih poštnine proste; kdor jih naročí 20, dobí še dva iztisa po vrhu. Dobiva se pri bukovezu Bonaču (v Ljubljani na Poljanski cesti, št. 10), kamor naj se blagovolijo tudi pošiljati pismena naročila.

D o p i s i.

Z Dunaja. Tukaj bodo začeli vzpomladi v Hörner-ulici, v III. mestnem okraji, zidati novo šolo, in sicer také zvano dvojnato šolo, katera bo imela prostora za 1800 otrok. Ta šola bo

* Popravek. V g. A. Leban-ov spis: „Četrto Berilo za ljudske in nadaljevalne šole“ (glej „Književnost“ v zadnjem „Tov.“ str. 62. in 63.) so se pri tisku vrinile prav nejlube napake, katere tu popravljamo. V 17. v. od zgoraj naj se bere „Gregorčič“ mesto: Gregorič; v 18. v. od zg.: Jako mi to prijá, da je . . . , mesto: Kako mi to prijá . . . V 23. v. od zg.: . . . ampak porok nam je še več pedagog . . . mesto: . . . ampak porok nam je še veči pedagog . . . V 15. v. od spodaj naj se bere: Slóve pa dr. Lindnerjev izrek také (ne: také): „Man (ne: Mann) kann noch vielseitig der Meinung begegnen, dass an dem Lehrbuche nichts gelegen sei, dass nichts leichter sei, als ein Lesebuch zu machen, dagegen müssen wir bemerken, dass die höchste wissenschaftliche Tüchtigkeit für sich allein zur Abfassung eines guten Lehrbuches nicht ausreiche, und dass hiezu vor allem die Vertrautheit mit den Bedürfnissen der Schule gehöre, die man zunächst bei jenen voraussetzen kann, die da in Schulen lehren (ne: lernen).“

narejena popolnem v modernem slogu šolskih zgradb najnovejše dobe; kajti imela bode osrednjo kurjavo, ventilacijo, in stanovanja šolskih vodij bodo od drugih šolskih prostorov čisto ločena. — Po zadnjem sklepu šolskega odseka mestnega odbora bomo imeli v bodoče vsled šolske novele samostojne peterorazredne ljudske in samostojne trirazredne meščanske šole, pri katerih se bode tudi na to gledalo, jih tudi po prostoru ločiti, kjer ne bodo temu preobilni troški nasprotovali. Izpeljava take ločitve bi bila res želeti, kajti ako ste obe vrsti učilnic pod jedno in isto streho, se mnogi učenci, pa tudi učitelji, pisano gledajo.

Od Savinje. »Učiteljsko društvo v Celji« imelo je v dan 7. febr. t. l. svoj občni zbor v Celjske okoliške šoli, katerega se je udeležilo 21 gg. društvenikov. Ko se odobri zapisnik zadnjega zborovanja, naznanijo se razni dopisi, katere je vzprejelo društveno vodstvo. Potem pa pride na vrsto »poročilo o društvenem delovanju v preteklem letu«. Iz tega poročila posnamem sledeče: Društvo je imelo sedem mesečnih zborov, pri katerih so se obravnavali znanstveni in pedagoški predmeti: Učni poskus iz pisalno-čitalne metode in sicer pričenje »m« (g. Fr. Pečovnik); o veselosti mladine doma in v šoli (g. M. Kokot); o borbi za obstanek po Darwinu (g. Fr. Gabršek); o vzajemnem delovanju učiteljev s »Ces. Rudolfovimi sadjerejskim društvom za Spodnji Štajer« (g. V. Jarc); o bučeloreji (g. J. Rupnik); o telovadbi v občeh (g. A. Brezovnik); o prostih vajah (g. A. Petriček); o rednih vajah (g. Fr. Gabršek); o notranjih razmerah na Štajerskem za časa prvih Habsburžanov (g. Fr. Gabršek); o nefritu in njega najdbah v savinjske dolini (g. c. k. nadkomisar E. Riedl). V imenu književnega odseka poročal je g. J. Lopan o Lapajnetovih zvezkih, g. A. Brezovnik pa o Lapajnetovej »Praktični Metodiki« in o Praprotnikovem »Abecedniku«. Na vrsti bilo je tudi posvetovanje o vprašanjih za uradno učiteljsko konferenco. Društvo je pristopilo k »sadjerejskemu društvu za Sp. Štajer«; za Slomšekov spomenik darovali so društveniki primerno vsoto. C. kr. deželni šolski svet v Gradci je naznanil na prošnjo našega društva, da se bode »Prva nemška slovnica« v boljše soglasje z »Začetnico« spravila. Slavnost 600letnega združenja s preslavno hišo Habsburško praznovalo je tudi naše društvo na dostojen način, kajti izročilo je najprej udanostno adreso na Nj. Veličanstvo v roke g. c. kr. namestn. svetovalcu, potem pa je napravilo še posebno slovesno zborovanje v dan 5. jul. z ubranim petjem, s slavnostnim govorom in z dnevu primerno razpravo. Vsako zborovanje začelo se je s petjem; sploh pa je bilo mnogo zanimanja in živahnosti mej društveniki. Društvo je štelu koncem l. 1883. 42 pravih in 3 častne ude (mej zadnjimi g. A. Praprotnik, ki se je imenoval v dan 1. marca, ob priliki 35letnice njegovega službovanja). Društvo je bilo naročeno na »Učit. Tovarisa«, »Popotnika«, »Vrteca« in na »Pädag. Zeitschrift«. Temu poročilu sledi poročilo blagajnikovo, iz katerega se je razvidelo, da je imelo društvo ostanka 2.68 gold. Kot pregledovalci računov do prihodnjega zborovanja se volijo gg.: Kocuvan, Vrečar in Kregar. V novi društveni odbor so izvoljeni: predsednikom g. J. Lopan, namestnikom g. I. Kocuvan, tajnikom g. S. Kregar, blagajnikom g. A. Petriček, knjižničarjem g. M. Kokot, pevovodjem g. Fr. Pečovnik, odbornikoma g. A. Brezovnik in g. G. Vrečar.

Fr. Gabršek.

Z Breznice, v dan 22. februarja 1884. l. (Zahvala.) Slavni odbor »Národne šole« v Ljubljani blagovolil je tukajšnji šoli sledeče učne pripomočke poslati: 50 risank, 200 pisank, 100 spisovnic, 50 lepovisnic, 50 številnic, 2 škatlici peres, 48 držal, 48 svinčnikov, 24 brisal in več pol sušilnega papirja.

Za ta blagodušni dar se v imenu obdarovane šolske mladine zahvaljuje odboru »Národne šole«, kakor tudi vsem onim, ki so k temu pripomogli

Ivan Zarnik,
učitelj in vodja šole.

Iz Ljubljane. Iz seje c. k. deželnega šolskega sveta v dan 7. febr. t. l. Predsednik pri začetku seje ogovori zbor, spominjajoč se, da je v dan 25. jan. t. l. umrl prečastiti knezoškof Ljubljanski dr. Krizostom Pogačar, kateri je bil tudi več let ud. dež. šolskega sveta in prijatelj domačemu šolstvu. — Določi se o nagradah za poučevanje v krščanskem nauku na več kot trirazrednih šolah. — Ukrene se potrebno o razširjanju dveh ljudskih šol. — Nadučitelj prestavljen je za kazen. — O razširjanju tukajšnjih vadnic nasvetuje se sl. ministerstvu za bogočastje in uk. — Poroča se višji šolski oblasti o odobravanju neke knjige za rabo v ljudskih in meščanskih šolah. — Oddajo se Leop. Filip-ove ustanove nekaterim šolam na deželi. — Učitelj v Šent-Jurji (pri Kranji) in učiteljica v Komendi (pri Kameniku) se za trdno postavita. — Neki večrazredni ljudski šoli dovoljuje se, da deli učence prvega oddelka v prvem razredu. — Reši se več prošenj za denarno pomoč in za nagrade.

— Cesarjev dar. Za razširjanje šole v Preserji je presvetli cesar daroval 200 gold. iz svojega.

— 114 nemških starišev v Ljubljani je vložilo petecijo na dež. šolski svèt, naj bi ta mestnemu zboru ukazal, da napravi nemško ljudsko šolo v Ljubljani, ker ima po zakonu do tega dolžnost. Po zakonu zahteva se 40 otrok, a imenovanih 114 štarišev ima 203 za šolo sposobne otroke. Ne vemo, bo li čisto nemška ljudska šola ugajala učencem v Ljubljani, kjer vender vsak stanovalec potrebuje obeh deželnih jezikov.

— Uradni Ljubljanski list prišel je 28. preteč. meseca na svetlo. Izhajal bode vsaki dan razen nedelj in praznikov ob 5. uri zvečer.

— Odborova seja »Slovenskega učiteljskega društva« bode v četrtek t. j. 6. t. m.

Raznoterosti.

— **Češko.** (Konec pomanjkanju učiteljev.) Naučno ministerstvo je češki deželni šolski svèt vprašalo za svèt, ali morda že ni dovolj učiteljev, in bi bilo mogoče jedno nemško in jedno češko učiteljišče zatvoriti? Odgovor šolskega svèta je še neznan.

Sploh pa je naučno ministerstvo zastavilo vsem deželnim šolskim svètom vprašanje: bi li ne bilo umestno, zatvoriti slabo obiskovanih gimnazij in realk? — To je za profesorske kandidate jako slabo upanje.

— **Moravsko.** Šolski sovetnik Pravzek, ki je bil nazadnje deželni šolski nadzornik na Moravskem, poznan tudi kot spisatelj mnogih šolskih knjig, je od novega leta sem umirovljen ter si je izvolil Dunaj za svoje stalno bivališče. Moravski Čehi ga težko pogrešajo, ker jim je bil pravičen. Naslednika mu še niso imenovali.

— **Dunaj.** (Številke glasno govoré.) V treh letih (1880—82.) je dunajsko mestno starejšinstvo izdalo za šolske zgradbe 1,093.930 gld. Vкупnih šolskih stroškov pa je v teh treh letih imelo 7,943.166 gld. Sploh so se pa v tej kratkej dobi troški povišali za 541.981 gld. Leta 1869. so bili troški za enega učenca 13 gld. 83 kr., a 1882. leta 35 gld. 8 kr. Jednemu učitelju je poučevati samo 56 učencev.

— **Redko starost** 94 let je doživel štajerski učitelj Ferd. Prates, kateri je služil vsega vkup 51 let, poprej v Gradci, nazadnje pa pri sv. Ani, kjer je 5. januarija zatisnil svoje trudne oči.

— **Nova papirna tvarina.** Ker se dandanes silne množine papirja porabijo, zato kemiki neprestano preiskujejo razne snovi v ta namen, da bi dobili cenó tvarino za papir. In nekemu švedskemu kemiku se je res posrečilo, najti tako tvarino v belem mahu, kojega se po Švedskem in Norveškem nahaja v neizmernih množinah. Zanimivo je pa posebno tó, da je ta kemik papirno tvarino našel v onih čevelj debelih strohnelih plasteh belega mahú, ki velike kosove sveta po omenjenih deželah pokriva. V jednom kraju, kjer leži posebno veliko tega mahú, so že zgradili papirno tovarno, katera bode imela več desetletij dovolj te tvarine. Ker se pa po severni Ameriki nahaja še več takega mahú, zato je švedski konzul vlado zjedinjenih držav na to opozoril, in tako bodo tudi poduzetni Amerikanci dobivali cenó papirno tvarino iz snovi, katera je stoletja neporabljena ležala.

— **Obrtne šole** so še le od leta 1883. zopet na novo organizovane. Koliko je obrtni pouk v tem času napredoval, se najbolj vidi iz števil. V šolskem letu 1872—73 bilo je vsega vkupe 87 obrtnih šol z 11.600 učenci. V teku 10 let pa je število učilnic narastlo na 345, število učencev pa na 37.754. Ta napredek pa je v raznih kronovinah jako različen. Na 10.000 prebivalcev je obrtnih učencev: Na Spodnjem Avstrijskem 58.5, v Trstu 45.8, na Češkem 16.4, na Gornjem Avstrijskem 13.5, na Solno-gradskem 13.2, na Štajerskem 8.5, na Koroškem 13.8, na Kranjskem 9.2, na Goriškem in v Gradiški 2.8, na Tirolskem 9.1, na Predarlskem 12.5, na Moravskem 7.8, v Šleziji 19.2, v Galiciji, 2.4, v Bukovini 2.2, v Istri 1.6. — Po narodnosti je 51.8% Nemcev, 34% Čehov; deleži drugih narodnostij so tedaj le mali.

— **Dohodke** podučiteljev in podučiteljic na ljudskih šolah v Pragi je mestno starejšinstvo za bodočnost uredilo tako, da bodo k svoji stalni plači dobivali še 200 gld. na leto (120 gld. za stanovanje, 80 gld. službene doklade). Razun tega dobodo posebno marljivi podučitelji in podučiteljice še dve petletnici po 50 gld. — Toda vsi ti poboljški se smejo preklicati, ako dotičniki ne storé vestno svoje dolžnosti. — To jo res hudo strašilo!

— **Šolske olajšave na Gornje Avstrijskem.** Kakor znano, je minister za uk in bogočastje v svojem prvem ukazu o zadevi olajšav šolskega obiskovanja izrečno poudarjal, da se nedelje pri tem

ne smejo v poštev jemati. Ali državni poslanci prej omenjene dežele so morali jako močno ministru na pete bítí, ker v drugem ukazu z dné 14. februvarja se nedelja pri olajšavah tudi navaja. In tako bodo vsled novega ukaza za to deželo sledeče olajšave veljavne: a) Na jednorazrednicah: ob nedeljah dveurni pouk in triurni pouk kacega poldneva vsacega tedna mej vsem šolskim letom. b) Na dvorazrednicah: ob nedeljah dveurni pouk in čveterourni pouk kacega poldneva vse tedne šolskega leta. c) Na tri- in večrazrednicah: 2 1/2 urni pouk ob nedeljah ter štiriurni pouk kacega poldneva vse tedne šolskega leta. Ako pa razmere dotičnega kraja dopuščajo, se sme nekatere poletne mesece pouk ob delavnikih popolnem opustiti, če si le upajo zamujeni čas po zimi nadomestiti. — Vse te olajšave dobé pa postavno veljavo samo tedaj, ako prosijo za nje vse šolske občine celega okraja*). — In ravno zadnja določba bode izpeljavo olajšav gotovo jako zavirala, kajti: kolikor glav, toliko misli.

— **Laško ljudsko šolstvo** nikakor ni na takó visoki stopnji, kakor morda marsikdo misli, kajti najnovejša statistika pové, da izmej 28 milijonov prebivalcev, jih zná samo kacih 15 milijonov čitati in pisati.

— **Ljudsko šolstvo** je povsod prvo, pri kojem začné ta ali ona država štediti. Te splošne napake so se poprijeli še celo napredni Francozje; kajti znani Pavel Bert je izdelal načrt, po katerem bi se bile učiteljske plače izdatno povišale, a ravno ko je imel načrt priti v zbornici na dnevni red, je vlada zahtevala njegovo odložitev, ker bi sicer državni budget ne ohranil ravnotežja. — Ker se je pa sploh vzprejetje načrta pričakovalo, se lahko misli, da je premnogi francoski učitelj pil na medvedovo kožo.

— **Srečna Amerika.** Mej tem ko finančnim ministrom skoro vseh držav naše postarane Evrope spanec jemlje vedno večji deficit, je njihov kolega Zjedinjenih držav takó srečen, da mu je lansko leto ostalo v državni blagajnici 100 milijonov dolarjev.***) In ravno zdaj se po vsej državi nabirajo podpisi za peticijo, v kojej se izraža želja državljanov, naj se od tega preostanka 50 mil. obrne v prospeh ljudske prosvete. V peticiji se posebno poudarja, da je tudi 1829. l. od preostanka porabljenih bilo 28 mil. za šolstvo. Na dalje se notri pravi, da bodo ti milijoni donášali največje obresti, ker bodo njihovi izšolani otroci postali sposobnejši za razna podjetja. — Res je!

— **Čehi se radujejo**, ker je postal cesarjevi namestnik za Moravsko, grof Schönborn, ustanovni ud „Matice Školske“, katera je nasprotni pol „Schulverein-a“. Slava mu!

— **Ljudstva v Rusiji.** Ni je dežele v Evropi***), tudi mnogojezične Avstrije ne, ki bi imela toliko vrst ljudstva, kakor evropska Rusija. Šteje se nad 30 različnih rodov, mej temi jih je samo v Kavkazu nad 20. Mej vsemi temi ljudstvi pa Slovani takó preobladajo, da jih je 4 petine vseh stanovcev. Po 24 gubernijah jih je 3 četrtnine vseh stanovcev, v 6 pa več, nego polovico. Sicer so v znatni manjšini razkropljeni po vsi državi. Rusko prebivalstvo razpade v tri poglavitne vkupine: 1. Veliko-Rusi, 34 1/2 milijonov, vkupno poglavitno jedro prebivalstva, okoli katerega se drugo zbira. 2. Malo-Rusi, 14 milijonov, poglavitno na jugu in na jugo-zahodu, kjer pod imenom „Rusinov“ segajo v Galicijo in na Ogersko. 3. Belo-Rusi, 3 1/2 milijonov, po gubernijah, ki se tičejo Poljske. Drugi slovanski rodovi, ki živé v Rusiji, so 4. Bolgari, okoli 100.000 jih je v gubernijah: Cherson, Besarabija in Tavrija naseljenih in 5. Poljaki, 4,700.000 na Poljskem, v Podoliji, Wolhiniji in po drugih zahodno-ruskih gubernijah.

Slovanom v bližnjem sorodstvu so Litvani (Litevci), ki zopet na dvoje razpadejo; njim prištevamo tudi stare Ruse, ki stanujejo v gubernijah Kovno, Suvalki in Vilna, Litevci stanujejo njim na sever v Kurland, Livland in Vitebsk. Tega ljudstva je okoli 2 1/2 milij. duš.

Izmej ljudstev arijskega (indogrmanskega) rodu imamo razen teh omeniti še Grkov okoli 77.000 v gubernijah Cherson, Jekaterinovslav, Črnigov in Tavrija; 600.000 Rumencev, poglavitnega ljudstva v Besarabiji; Nemcev raztresenih po vsi državi nad 1 milij.; 270.000 Švedov, skoraj vsi v Finlandiji; 34.000 Armencev, vzlasti v Jekaterinoslavji, Astrahanu in v Tavriji, in 100.000 Ciganov po raznih krajih raztresenih.

Semitov (Judov) je okoli 2,600.000; v nobeni guberniji ni brez njih; posebno gosto naseljeni so po zahodnih ruskih in poljskih gubernijah, kjer jih je po nekaterih okrajih po 50% vsega prebivalstva. V guberniji Mohilev jih je 16, v Varšavi 15, v Suvalki 17, v Radomu 15, v Grodnem 13 odstotkov stanovcev.

*) Razume se, da te olajšave veljajo le za 7. in 8. šolsko leto.

**) 1 dolar = 2 naša gold.

***) Meje Evrope so tukaj naravne, namreč: Ural in Kaspiško jezero.

Različni, vendar oziroma (relativno) manj številni so mongolski razredi na evropskih tleh Rusije. Po številu in omiki se med njimi najbolj razlikujejo razni finski (čuhonski) rodovi. Karelievcev se šteje 300.000, Fino-Karelievcev 1,700.000, Estoncev (z Čudi in Livonci) 800.000. Ti so vsi na severo-zahodu okoli baltičskega morja. Njim na severji stanuje 7000 Laponcev v guberniji Arhangelski in Oloneški. Severnih Čuhonov je: 5000 Samojedov v guberniji Arhangelski, 2000 Vogulov v guberniji Permski; 85.000 Syrjanov po guberniji Arhangelski in Velogdoski in 60.000 Permjakov v guberniji Permski, ki pa se čedalje bolj porusujejo. Omeniti gre še Čuhovnov ob Volgi, katerih pa je čezdalje manj: 800.000 Mordvincev, 260.000 Čeremisov in 240.000 Votjakov.

Od tatarske skupine Mongolov stanujejo razni rodovi v evropski Rusiji. Po številu je največ pravih Tatarov, 1,200.000. Mnogobrojna ljudstva so po spodnjem podolji Volge od Nižjega-Novgoroda dalje, mnogo jih je v Tavriji (poluotok Krim) Pensi, Orenburgu, Vjatkji, a posebno v Kasanu. (Nekdaj so bile tu mogočne države.) Njim se prišteva 760.000 Baškirov, vzlasti v Ufi in Orenburgu 136.000 Mešcerjekov (Čuhonov, ki so se potartarili); 570.000 Čuvašev in 160.000 Kirgisov, ki stanujejo na vzhodu in jugo-vzhodu. Pravih Mongolov je poslednjič še 100.000 Kalmikov, v Podonji (ob reki Don) in v Astrahanu.

Bolj šarastega, nagromadenega in razklanega ljudstva pa nikjer ni, kakor v Kavkazu, tukaj na ozkem kraju. Že v starodavnih časih je Kavkaz slovel zavoljo mnogovrstnega ljudstva na ozkem prostoru, in še dan danes se učenjakom ni posrečilo, pojasniti razvrstitev tega ljudstva. V starodavnih časih so se tukaj naselila iranska ljudstva: Tati, Kurdi, Armenci in Oseti, turška; Tatari, Kumiki, Nogajci, Turkmeni na severji in jugu Kavkazu. Ta ljudstva so znana po svojem rodu, ker se njih jeziki tičejo velicij jezičnih družin, ki so že preiskovane. Po gorah med njimi so vendar ljudstva, katerim se ne vé za rod, ker njih jezik se ne dá izpeljati na kaj že znanega. Ker jih drugače ne morejo razdeliti, imenujejo jih ob kratkem kavkaška ljudstva

Ibrska ali kartveliška skupina obsega Georgijevce ali Grusine; tem prištevajo Gurijevce, Imeretince, Pšave, Tuše, Hevsure, Mingrelivce in Svane. Georgijevci so star kulturni narod, njih je z drugimi imenovanimi ljudstvi skupaj nad 1 milij. duš; pravih Grusinov je kakih 375.000 v guberniji Tiflis. Njim na zahod so kavkaška plemena na Črnem morji; splošno imé jim je Čerkesi; zasloveli so po svojih bojih za svobodo z Rusi. Razločujemo Adyge ali prave Čerkese; zdaj jih je še kakih 50.000 na ruskih tleh; večina jih je šla v Turčijo, ko je bil Kavkaz zmagani; Kabardince v Kavkazu na sever okoli 55.000 in 70.000 Abhasov na Črnem morji. Še bolj divja od teh so vzhodna Kavkaška ljudstva, Mohamedanje, ki so sloveči po svojih bojih za svobodo pod Šamilom; vojska je bila končana še le leta 1858., in po svojih težko pristopnih gorah so kljubovali velikim ruskim armadam. Razpadajo na Čečence (140.000) in Lesghievce (460.000). Ti poslednji se pa delé zopet v manjši razrede kakor: Avare, Kürine, Tabasarane.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Štajerskem. a) Podučiteljeva služba v Konjicah, III. plač. razreda; b) učiteljeva služba pri sv. Emi (v Šmarijskem šolskem okraji) na enorazrednici, IV. plač. razreda s stanovanjem in c) podučiteljeva služba pri sv. Duhu (v Konjiškem šolskem okraji) na trirazrednici, IV. plač. razreda. Prošnje oddajajo se do 10. marcija 1884. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Za trdno sta postavljena: g. Jan. Wittreich, II. učitelj v Srednjivasi, in g. Jan. Raktelj, IV. učitelj v Ribnici (oba v Kočevskem okraji). — Umrl je g. Anton Junec, učitelj v Planini pri Vipavi. R. I. P.!

Razpis nadučiteljeve službe.

V dvorazredni ljudski šoli v Košani je izpraznjena nadučiteljeva služba s 500 gold. letne plače. Prosilci, ki znajo orglati, imajo pri sicer enakih razmerah prednost. Prošnje oddajajo se najdalje do 30. marca 1884. l. pri podpisani šolski oblasti.

C. k. okrajni šolski svet v Postojini
v dan 15. februarja 1884. l.